

ТЕОРІЯ Й МЕТОДОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛОГІСТИКИ

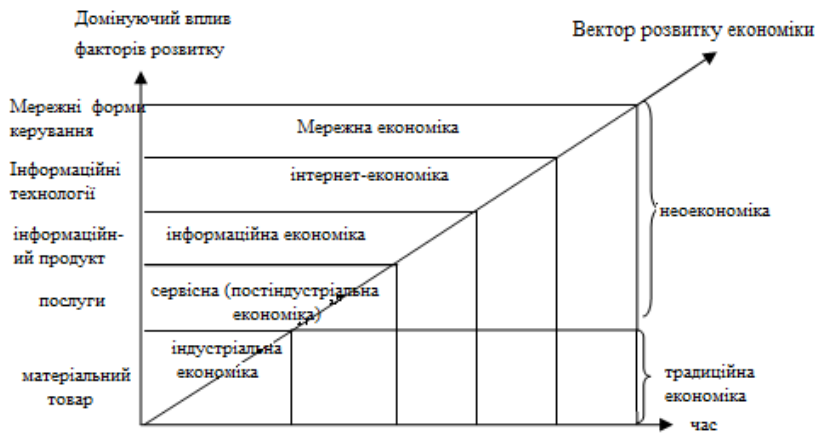
Вступ. Безперервний характер розвитку економіки визначає необхідність зміни способів і форм організації бізнесу й використання нових концепцій його реалізації. Сучасна економіка базується на інноваціях, інформаційних технологіях, мобільності факторів виробництва й має екологізовану основу й сутність.

Незважаючи на відзначені зміни, що відбуваються в економіці, логістика і її потенціал дають передумови до бачення перспектив, які комутируються з реалізацією як традиційних, так й інноваційних форм організації діяльності в сучасних умовах. Стан логістики в Україні характеризується недостатнім використанням логістичних активностей у національній економіці, про що свідчить індекс розвитку логістики за даними досліджень Всесвітнього банку. Відставання України від європейських держав багато в чому пояснюється недостатньою увагою, що приділяють формам організації логістичної діяльності, здатним підвищити конкурентоздатність, результативність й ефективність функціонування суб'єктів економічної діяльності, істотно скоротити розрив між дією й результатом дії. Організаційну форму варто розуміти як сукупність взаємозалежних структурних, просторових, культурних і технологічних компонентів, що надає потоку внутрішньофірмових подій певний характер, образ і порядок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковими дослідженнями в області логістики займаються вітчизняні і зарубіжні учені такі як: Б. А. Анікін, М. І. Белявцев, О. Глогусь, М. П. Гордон, П. Друкер, М. А. Гаджінський, Є. В. Кальченко А.Г., Крикавський, Кизим А.А., Р. Р. Ларіна, М. М. Лепа, Л. Б. Міротіапі, Ю. М. Неруш, В. Є. Николаичук, М. А. Окландер, В. А. Панков.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження змісту поняття «логістика» та особливості функціонування логістичних систем.

Виклад основного матеріалу. Розвиток логістики як однієї зі складової економічної системи суспільства безпосередньо пов'язаний із загальними еволюційними тенденціями[1]. Необхідно виділити ряд принципів змін в економічному розвитку, які варто враховувати й при реалізації логістики, основними з яких, на наш погляд, є: перехід від домінування виробництва товарів до сервісної економіки; висування знання в основний ресурс соціально-економічного розвитку з наступною трансформацією капіталомісткого виробництва в наукомістке; системне, стратегічне з'єднання в товарах і моделях розвитку передових технологій виробництва й випуску товарів; вирівнювання інформаційних можливостей всіх учасників бізнесів-процесів; зміна ролі дистрибуції й концентрації логістичних каналів; посилення впливу наукової й інноваційної діяльності на виробничі процеси. Період розвитку економіки, наділений відзначеними особливостями, у цей час іменується різними поняттями залежно від того, яка властивість цієї нової економічної системи розглядається більш глибоко: інформаційна економіка (information economy), мережна економіка (network economy), інтернет-економіка (Internet economy), економіка знань (cognitive economy), нова економіка (new economy)[6]. Множинність властивостей сучасної економіки дає підставу представити їх у вигляді цілком певної послідовності й співвідпорядкованості у зв'язку з тим, що поява відзначених категорій сполучено з тією або іншою домінуючою силою, що впливає на розвиток економічної системи в конкретний момент часу. Ілюстрацією цієї взаємопідпорядкованості й послідовності може служити графічна модель (рис. 1).

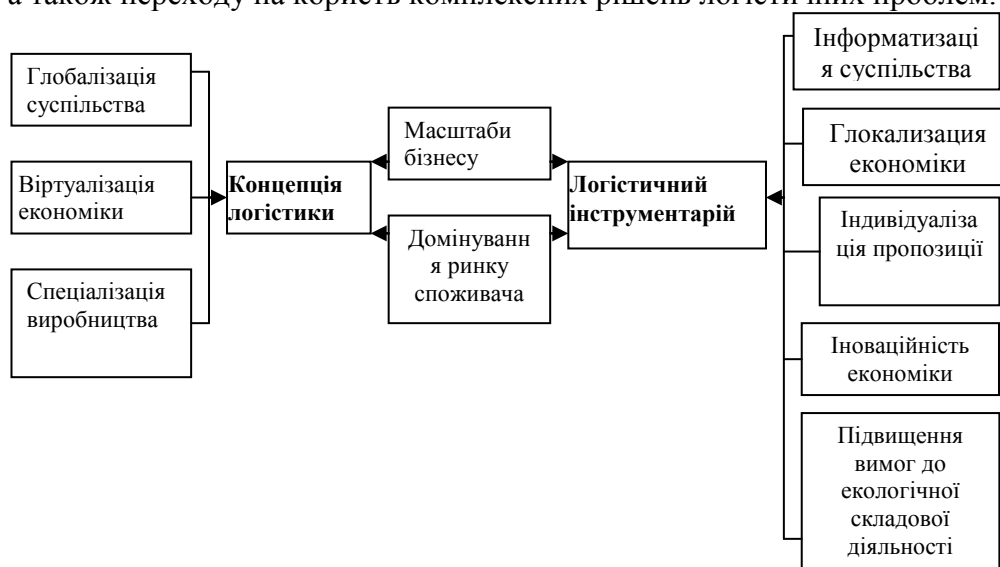

Рис. 1. Форми прояву сучасної економіки

У науковій літературі приділяється достатньо уваги перспективам розвитку логістики й факторам, що сприяють цьому розвитку[1,2,5]. На наш погляд, перелік факторів, що визначають тенденції й напрямки розвитку логістики в умовах неоекономіки, трохи змінилися з погляду пріоритетності й надаваної чинності впливу кожного з них. Безумовно, незаперечний вплив процесів укрупнення масштабів ведення бізнесу, викликаних процесами глобалізації. Спостерігається трансформація логістичної діяльності під впливом інформатизації суспільства й домінування ринку споживача. Однак, розглядаючи розвиток логістики як методології керування поточними процесами в складних господарських системах, варто здійснити конкретизацію факторів, що визначають вплив на концептуальні положення сучасної логістики, і виділити фактори, що роблять вплив на використовуваний логістичний інструментарій. Виділення факторів, що впливають на інструментарій логістики, необхідно у зв'язку з тим, що весь розвиток сучасної логістики зв'язано саме із системними удосконалюваннями інструментарію руху матеріальних й інформаційних потоків для поліпшення якості логістичної діяльності й зменшення логістичних витрат.

Угрупування факторів, що обумовлюють розвиток і трансформацію логістики, представлена на рис. 2.

Логістична концепція з урахуванням змін, викликаних процесами глобалізації, вимагає встановлення нових партнерських відносин зі споживачами (клієнтами) і постачальниками, постійної готовності до впровадження технічних й організаційних інновацій, а також переходу на користь комплексних рішень логістичних проблем.

Рис. 2. Угрупування основних факторів розвитку логістики

Спеціалізація виробництва приводить до підвищення функціональності логістики на основі аутсорсингу, що припускає відмову від власного бізнесу-процесу й придбання послуг з реалізації цього бізнесу-процесу в сторонньої професійної організації. Віртуалізація економіки базується на законі економії часу, постулатами якого виступають ліквідація непотрібних витрат часу і їхня мінімізація[4]. Дотримання даного закону в логістиці забезпечується за рахунок активного застосування інформаційно-комунікаційних технологій, основою яких є Інтернет, що дозволяє використати електронну комерцію й абстрагуватися від просторового параметра угоди, що фіксує місцезнаходження замовника й постачальника в момент її висновку, допомагає сконцентруватися на тимчасовому параметрі її виконання.

Серед факторів, що визначають напрямок розвитку логістичного інструментарію, основними є наступні: інформатизація суспільства, глобалізація економіки, індивідуалізація пропозиції, підвищення вимог до екологічної складової діяльності ринкових суб'єктів, інноваційність економіки. Виділені фактори визначають методи й кошти, застосовувані для досягнення цілей і завдань логістики.

Спостережувані зміни економічного клімату, що приводять до загострення конкурентної боротьби, вимагають адаптації підприємств до системи взаємин, що мають місце в сучасній економіці, за допомогою еволюції організаційної форми.

Логістичну діяльність завжди відрізняв підвищений динамізм до сприйняття різного роду новацій[5]. Це пояснюється специфікою даної діяльності, що дозволяє прискорити реакцію компанії на конкуренцію, ринкову кон'юнктуру й вимоги споживачів відносно якості не тільки товарів, але й обслуговування, пропонованого з боку ринкового суб'єкта. У даному зв'язку трансформацію організаційних форм логістики доцільно розглядати через еволюцію самої логістики, тому що саме у своєму розвитку логістика зі способу мислення й інструмента оптимізації окремих складових бізнесу переросла в сучасну універсальну концепцію, що торкнулася й організаційні форми діяльності. Дослідження дозволяє визначити вектор розвитку організаційних форм логістики, що відбито на рис. 3.

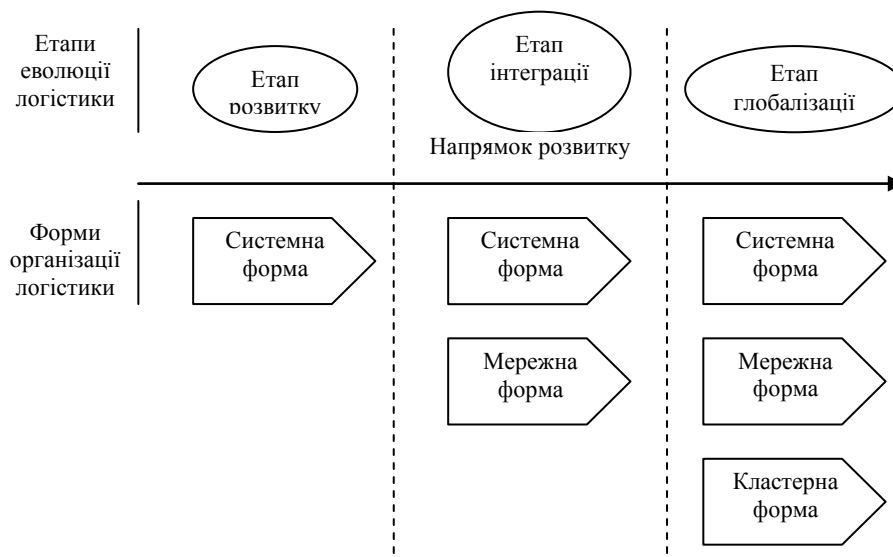

Рис. 3. Еволюція організаційних форм логістики

Основою генезису організації логістики є, на погляд автора, еволюційна теорія, постулатами якої виступають доцільність, адаптація й самоорганізація. Відповідно до еволюційної теорії, що існують у даний момент часу організаційні форми з метою забезпечення дієздатності й довгострокової стабільності стратегічних процесів розвитку повинні виконувати певні дії, що включають у себе: постійну реорганізацію зсередини, спрямовану на оптимізацію організаційної структури суб'єкта; побудова діяльності

підприємства навколо проектування й перепроєктування ключових ділових процесів; створення й розвиток спеціальних аналітичних служб, що займаються прогнозуванням змін умов ринку й імітаційним моделюванням відповідних модифікацій організації діяльності; забезпечення інформаційної прозорості взаємин між ринковими суб'єктами; стимулювання пізнавальної мотивації й створення клімату, сприятливого самонавчанню та розвитку творчого потенціалу. Сукупність перерахованих дій дозволяє адаптуватися до динамічного оточення, забезпечує доцільність управлінських рішень і задає вектор поступального розвитку, що визначає найбільш життєздатної організаційної форми. Як слідство, ринкові суб'єкти, що мають найбільш прогресивну форму організації логістичної діяльності, одержують додаткові конкурентні переваги за рахунок оперативності дій в умовах мінливості зовнішнього середовища й розробки адекватної логістичної стратегії.

Динамізм зовнішнього середовища сприяє появі нових факторів конкурентоздатності логістики[3]. У цей час відзначають такі фактори, як час, якість, витрати, швидкість реакції на запити споживачів, інтеграція, гнучкість, інновативність, що роблять вплив на логістичну стратегію. Однак слід зазначити, що будь-яка стратегія, у тому числі й логістична, визначається формою організації діяльності, що компанія застосовує для досягнення поставленої мети й оптимізації результатів свого функціонування.

У даному зв'язку, на наш погляд, необхідно розглядати форму організації логістики як додатковий фактор конкурентоздатності компанії, що є основним при розробці її поведінки на ринку й визначає швидкість реакції на зміни, що відбуваються. Логістичні стратегії і їхній зміст досить докладно викладені в сучасній науковій літературі. Однак зв'язок між факторами конкурентоздатності й організаційних форм логістики не знайшов належного відбиття в теоретичних розробках. Зв'язок логістичних стратегій з формою організації логістичної діяльності й факторами конкурентоздатності відбитий на рис. 4.

		Етапи еволюції логістики		
		Етапи розвитку	Етапи інтеграції	Етапи глобалізації
		Логістичні стратегії		
Форми організації логістики	Системна форма	"Худа" стратегія Стратегія лідерства по витратах Стратегія підвищення продуктивності	1. "Худа" стратегія 2. Стратегія лідерства по витратах 3. Стратегія підвищення продуктивності 4. Динамічна стратегія 5. Стратегія диверсифікованості й спеціалізації	"Худа" стратегія Стратегія лідерства по витратах Стратегія підвищення продуктивності Динамічна стратегія Стратегія диверсифікованості й спеціалізації Стратегія інтеграції
	Мережна форма	6. Стратегія інтеграції 7. Стратегія росту 8. Стратегія підвищення рівня логістичного сервісу 9. Стратегія фокусування 10. Стратегія скорочення бази поставок	Стратегія росту Стратегія підвищення рівня логістичного сервісу Стратегія фокусування Стратегія скорочення бази поставок	
	Кластерна форма		Стратегія захисту навколишнього середовища Стратегія логістичних інновацій	

Фактори конкурентоздатності	Витрати	Витрати, якість, швидкість реакції на запити споживачів, час, гнучкість, інтеграція, форма організації логістики (у меншій мері)	Витрати; якість; швидкість реакції на запити споживачів; час; гнучкість; інтеграція; форма організації логістики (у меншій мері); інновативність форми організації логістики (у більшій мері)
-----------------------------	---------	--	---

Рис. 4. Облік факторів конкурентоздатності компанії при формуванні її логістичної стратегії

Системна форма організації логістики передбачає наявність структурних частин, що перебувають у певних взаємозв'язках і взаєминах. Ретроспективний аналіз показує, що декомпозицію логістичної системи можна проводити за допомогою визначення: натурально-речовинного складу об'єктів керування логістичною системою, при якому виділяють такі елементи системи, як запаси, склади, транспорт, інформацію, кадри й т.д; функціонального складу елементів логістичної системи, що припускає в рамках логістичної системи встановлювати блоки, відповідальні за виконання конкретної логістичної функції, основними з яких є закупівлі (постачання), виробництво, збут; структурного (об'єктного) складу логістичної системи, що передбачає виділення підсистем, ланок й елементів у рамках логістичної системи. З позиції організаційних форм керування логістикою саме об'єктна ієрархія становить найбільший інтерес.

Структурна декомпозиція дозволяє чітко простежити наявність зв'язків як між складовими всередині системи (внутрішні зв'язки), так і між складовими різних логістичних систем, що взаємодіють у процесі переміщення економічних потоків у зовнішній ринковому середовищі (зовнішні зв'язки). Внутрішні зв'язку, таким чином, формують внутрішні ланцюга, зовнішні зв'язки - відповідно - зовнішні ланцюга. Тому, на наш погляд, необхідно розмежовувати поняття "логістичний ланцюг" та "ланцюг поставок".

Логістичний ланцюг характеризує взаємодію структурних складових у рамках функціонування конкретної логістичної системи, тобто сприяє встановленню внутрішніх зв'язків[1]. Ланцюг поставок складається з ряду видів діяльності й організацій, через які матеріальні потоки проходять під час свого переміщення від постачальника початкового рівня до кінцевих споживачів і формують зовнішні зв'язки.

Об'єктна структура логістичної системи може бути розглянута математично за допомогою кванторів, зокрема квантора спільності:

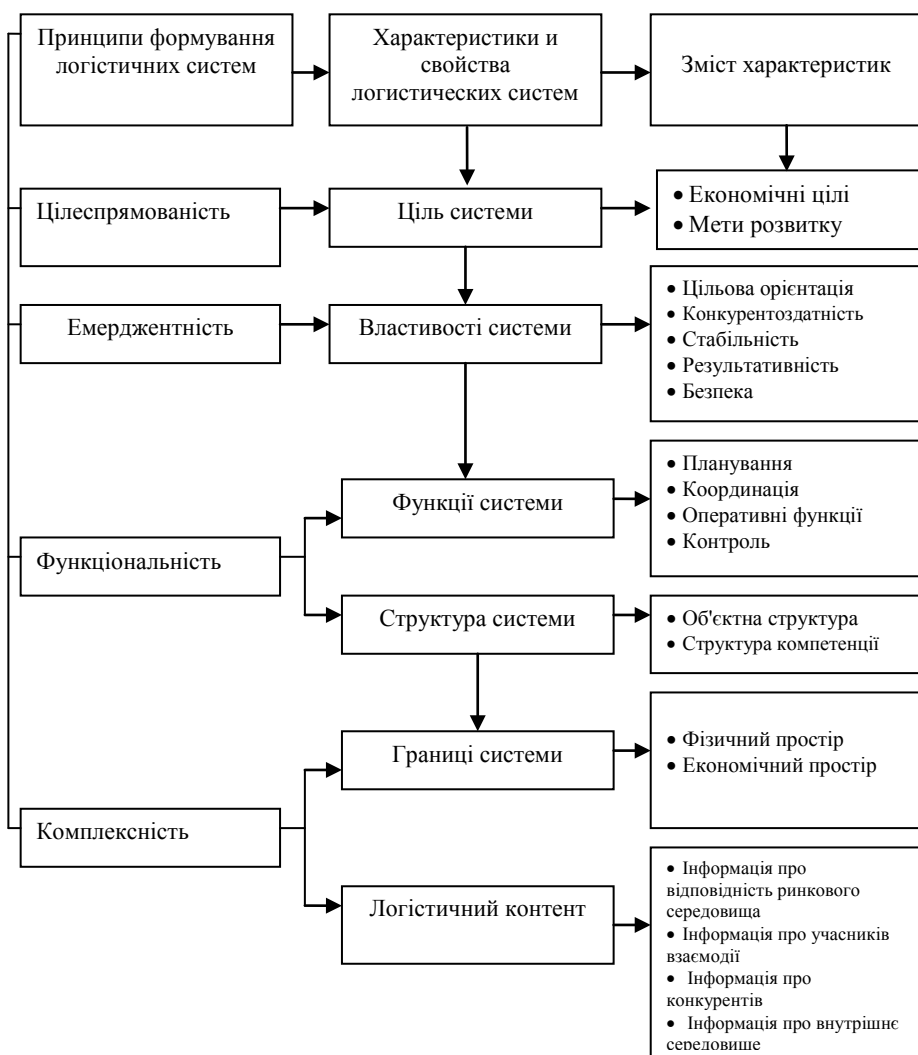
$$\exists(x, y, z) \in L \mid \forall z \in y; \forall y \in x$$

де X - сукупність підсистем, що мають місце в логістичних системах;

Y - сукупність ланок, що забезпечують протікання поточкових процесів у підсистемах;

Z - сукупність елементів, що виступають як частина ланки логістичної системи.

Можливість розгляду логістичної системи, таким чином, дозволяє домінантою відобразити підпорядкованість і залежність структурних складових даної форми організації логістики і одночасно показати цілісне утворення функціональних складових, що характеризується системо утворюючими властивостями, матеріальними, інформаційними та іншими зв'язками.

Рис. 5. Взаємозв'язок принципів формування й характеристик логістичної системи

Логістичні системи є штучно створеними утвореннями, тобто являють собою продукт людської діяльності. Як слідство, процес формування таких систем має певну частку суб'єктивізму, тому що їхнє створення можливо тільки на діалектичному сполученні об'єктивних закономірностей і суб'єктивних бажань.

Дослідження теорії питання створення логістичних систем показує, що воно можливо тільки при дотриманні певних принципів, що дозволяють із погляду організації вирішити проблему побудови логістичної системи, тобто визначити її характеристики й властивості. На наш погляд, обов'язковою умовою якісного й ефективного процесу формування логістичної системи є дотримання принципів цілеспрямованості, емерджентності, функціональності, комплексності (рис. 5).

Висновок. З урахуванням представлених принципів процес формування логістичної системи повинен містити в собі 7 послідовних етапів: визначення мети логістичної системи; встановлення меж системи; виявлення структурного складу; формування об'єктних складових логістичної системи; виділення функцій, виконуваних кожним об'єктом логістичної системи; розробка показників функціонування логістичної системи; визначення ефективності функціонування системи. Пропонована систематизація методів дозволяє більш якісно реалізовувати структурну побудову логістичної системи й вирішувати основні проблеми, що виникають у процесі її функціонування.

Анотація

У статті досліджується теоретичні питання створення логістичних систем. Виділені фактори що визначають напрямок розвитку логістичного інструментарію,

фактори конкурентоздатності компанії при формуванні її логістичної стратегії. Здійснено угруповання факторів, що обумовлюють розвиток і трансформацію логістики. Проведена систематизація методів, застосовуваних при системній організації логістичної діяльності й формуванні логістичних систем.

Ключові слова: логістика, логістична діяльність, логістичний інструментарій, форми логістики, форма організації логістики, логістична система.

Анотація

В статье исследуются теоретические вопросы создания логистических систем. Рассмотрены факторы, которые определяют направление развития логистического инструментария, факторы конкурентоспособности компании при формировании ее логистической стратегии. Осуществлена группировка факторов, обуславливающих развитие и трансформацию логистики. Проведена систематизация методов, применяемых при системной организации логистической деятельности и формировании логистических систем.

Ключевые слова: логистика, логистическая деятельность, логистический инструментарий, формы логистики, форма организации логистики, логистическая система.

Summary

The article deals with theoretical questions of logistics systems. Considered the factors that determine the direction of development of logistics tools, factors of competitiveness of the company in establishing its logistics strategy. Implemented the grouping of factors contributing to the development and transformation of logistics. Conducted systematization of the methods used in the system organization of logistics activities and the formation of logistics systems.

Keywords: logistics, logistics, logistics tools, forms, logistics, form of organization, logistics, logistics system.

Список використаної літератури:

1. Григорьев М. Н. Логистика: учеб. пособие [для студентов вузов] / М.Н. Григорьев, А.П. Долгов, С.А. Уваров. — М.: Гардарики, 2006. — 463 с.
2. Крикавський Є.В. Логістичні системи : Навч. Посібник / Є.В. Крикавський, Н.В. Чернописька. — Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. — 264 с.
3. Лактионова О.Е. Формирование логистических систем: методология и практика: [монография] / Лактионова О.Е. — Донецк: НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти, 2002. — 319 с.)
4. Портер М. Конкурентна стратегія. Методика аналізу галузей і конкурентів/М. Портер; [пер. з англ. І. Мінервін]. - 3-е изд. - М.: Альпіна Бізнес Букс, 2007. - 453 с.
5. Окландер М. А. Логістична система підприємства: монографія / М. А. Окландер. — Одеса: Астропринт, 2004. — 312 с.
6. Пономарьова Ю.В. Логістика: Навч. посіб. / Ю.В. Пономарьова. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 192 с.